

RADIKALSKI GLASNIK

ORGAN NARODNE RADIKALNE STRANKE

Uredništvo in uprava v Ljubljani, Wolfova ul. 1/I. — Naročnina: celoletno Din 25, polletno Din 12, četrletno Din 7.

Notranja situacija

Iz predavanja dr. Lazarja Markovića v Zagrebu.

Ker sem v Zagrebu, ki je danes središče naše celokupne notranje situacije, je najnaravnnejše, da govorim o onem, kar interesira ožji del naše domovine, kar interesira Hrvat-sko in kar po mojem globokem prepričanju interesira tudi vso državo. In to je vprašanje, ki muči vsakega treznega in poštenega človeka, vprašanje — zakaj so nezadovoljni posamezni deli našega naroda v veliki ujedinjeni domovini, kjer ni nobene tuje oblasti, ki je danes naša narodna država, naš nacionalni idela. Kaj je vzrok temu nezadovoljstvu? Kako bi se to nezadovoljstvo odpravilo, da bi se moglo pričeti z reševanjem kulturnih in socialnih vprašanj? Kot aktiven politik se tu ne morem spuščati v razne psihološke in zgodovinske vzroke in ne morem razložiti našega celokupnega nacionalnega vprašanja glede na njegove notranje stvari in težkoče. Zato se omejujem samo na oni del, ki je danes najaktualnejši. To je sedanje stanje naših notranjih razmer. Govoriti hočem tudi o izgledih, ki se odpirajo politikom in strankam, o možnostih napredka pri urejevanju notranjih, plemenskih in državnih odnošajev.

Vidovdanska ustava.

Vam vsem je znano, da smo v juniju leta 1921 sprejeli državno ustavo pravilnim in legalnim potom in da je ta ustava obvezna za državo, za vse državljane, za vse faktorje in državne organe, za narod in za krono. Ustava je bila sprejeta na način, ki je v skladu s teorijo državnega prava. Naša ujedinjena kraljevina je vstvarjena faktičnim potom 1. decembra 1918. Vstvarjena je z akti, ki so za pravnika gotove činjenice, na katerih se po pravilu vedno ustanavljajo nove države. Izključno s stališča državnega prava se je 1. decembra 1918 izvršilo ono, kar se v državnem pravu imenuje akt državne ustanovitve. Proglasilo se je, da se kraljevina Srbija zedinila s pokrajinami bivše Avstro-Ogrske monarhije, ki so tedaj formalno tvorile državo Srbov, Hrvatov in Slovencev. Temu progla-su je sledilo ono, kar karakterizira državo, t. j. formirala in priznala se je suverena oblast, oblast kralja, formiral se je tudi začasen parlament, organizirale so se državne oblasti na vsem teritoriju in povsod je bila priznana suverena oblast nove kraljevine. Nova država je postala faktičnim potom, ni imela pisane ustave, kakor je nimajo nekatere

druge države, ki kljub temu obstojajo. Naša država si je v začetku pomagala deloma z ustavo kraljevine Srbije, deloma s prakso državnega prava in je tako živela celi dve leti do sestanka ustavotvorne skupščine 12. decembra 1920.

Po sprejetju ustave, ki je bila sprejeta v predpostavko, da je kraljevina Srbov, Hrvatov in Slovencev že vstvarjena, ker je kot suverena država izdelala poseben volilni zakon za ustavotvorno skupščino, je obstojalo upanje, da bo tudi ustavno vprašanje z rešitvijo našega narodnega vprašanja v enotni kraljevini rešeno za izvestno daljšo dobo in se je mislilo, da se bodo narodne sile na tej ustavni podlagi svobodno razvijale. Na žalost se je pokazalo, da je bilo to upanje neosnovano. Res je, da se je država pričela razvijati in krepiti, da je danes naša država boljše organizirana, svobodnejša in močnejša, nego je bila pred dvema ali tremi leti, da je v vsakem oziru, zlasti v gospodarskem pokazala izredne razvojne sposobnosti, da je z lastno močjo izvršila gospodarsko obnovo. Naša država je v petih letih svojega obstoja in zlasti po sprejetju ustavi leta 1921 pokazala, da more iti za svojim pravcem in da more premagati vse težave, ki obstojajo danes v vseh državah, zlasti pa težave, ki so jih povzročile poveljne razmere.

Toda v mnogih središčih, ki ne gledajo na državo, na državno edinstvo in na ljudske potrebe s čistimi pogledi, obstoja danes nezadovoljstvo in mesto da se oddaljujemo od ustavnega vprašanja, se od 1. 1921 naprej neprestano sučemo okoli tega vprašanja. Sučemo se neprestano okoli državne ureditve, se prepiramo in dokazujemo eden drugemu, da je boljše ta ali ona ureditev. Iz teh razmer in činjenic je nastala sedanja situacija. Ta situacija je otežkočena zlasti s tem, da je narodna skupščina na podlagi formalne pravice krone zaključila svoje seje in ni prišlo do take rešitve, katero bi mogli vsi smatrati za končno rešitev.

Dve struji.

V ustavotvorni skupščini sta bili v splošnem dve struji, ki sta se borili za nadmoč. Tretje struje, one ekstremne, ki je zahtevala posebno hrvatsko državo, ni bilo v ustavotvorni skupščini, ker poslanci HRSS niso prišli v Beograd in niso sodelovali pri delu ustavotvorne skupščine. V skupščini so bili na eni

strani, kakor se navadno pravi, pristaši centralizma, na drugi strani pa pristaši avtonomije na eni ali drugi podlagi. Beseda avtonomija ne izhaja iz pravne znanosti, temveč je izposojena iz političnih doktrin ter se more raztegniti po mili volji. Avtonomija more biti navadna lokalna samouprava in tudi cela država. S stališča državnega prava pa so ti pojmi razčiščeni ter je znano, da obstojajo zvezne države napram edinstveni državi. Toda tudi zvezne države imajo dva tipa. Eden je konfederacija ali zveza držav, drugi pa je federativna država, v kateri je centralna oblast zelo močna, posebne državnice pa imajo posebno državno-pravno oblast.

Stranke, ki so bile v naši ustavotvorni skupščini nasprotne edinstveni državi z enim zakonodajstvom in z eno vlado, so zahtevale avtonomijo, ne da bi označile značaja teh avtonomij. Ko se je v ustavotvorni skupščini pokazalo, da je zasigurana večina za edinstveno državo, je ta ideja zmogala v skladu z načelom narodnega edinstva. Toda pristaši posebnih držav ali avtonomij različnih tipov so smatrali, da ta rešitev ni dobra in so postavili druge zahteve, dočim je najekstremnejša stranka ostala izven parlamenta.

Po sprejetju ustave.

Kaj se je zgodilo po ustavotvorni skupščini? Predvsem to, da se je politična skupina muslimanov iz Bosne in Hercegovine, ki je glasovala za ustavo, organizirala v Jugoslovenski muslimanski organizaciji ter je pričela postavljati zahteve, ki so bile v direktnem nasprotju z ustavo, za katero so glasovali. Jugoslovenska muslimanska organizacija se je razcepila, eni so šli na levo, drugi na desno in desno krilo, ki je ostalo zvesto ustavi, ni dobilo pri volitvah 1. 1923 zadostnega števila glasov in muslimani iz Bosne in Hercegovine so postavili zahtevo po avtonomiji. S tem je bila oslABLJENA fronta strank, ki so bile za enotno državno ureditev. Ta muslimanska zahteva nikakor ni primarna, temveč je postavljena šele meseca septembra 1920 v formi neke resolucije kot dodatek k programu Jugoslovenske muslimanske organizacije.

Koncem 1. 1921 so izstopili bosanski muslimani iz vlade, tekom 1. 1922 pa se je vsled hrvatskega nezadovoljstva z ustavo pojavila v demokratski stranki struja, ki je povdarila potrebo sporazuma s Hrvati. K tej struji je prestopil Ljuba Davidović. Odšel je na znan zagrebški kongres meseca novembra 1922. Njegova prisotnost na kongresu in udeležba

bivšega predsednika narodne skupščine dr. Ribarja je povzročila preokret v demokratiški stranki. Prišlo je do nesporazuma v decembru 1922 in formirala se je homogena radikalna vlada.

S stališča politike, zasnovane na izvedbi državne ustave, je bilo to na vsak način pogreška, ker je bila že itak oslABLJENA fronta strank, ki so bile za ustavo. Sama radikalna stranka, kljub svoji avtoriteti in dobri volji njenih voditeljev in članov ne bi mogla nositi tega bremena. Radikalna stranka je prvenstveno sestavljena iz srbskih elementov, toda ni plemenska. Ona se imenuje Narodna radikalna stranka in želi pridobiti tudi Hrvate. Radikalna stranka se sedaj zelo aktivno širi v Sloveniji, toda njeni poslanci so izvoljeni z glasovi srbskih mas. Radikalna stranka je stopila l. 1923 v volilno borbo s parolo čuvanja ustave. Naravno je, da ni mogla dobiti večine za to svojo parolo. Toda zgodilo se je še nekaj. Demokratska stranka, razdeljena v dve struje ni mogla stopiti v volilno borbo s potrebno močjo in zato je bila prepolovljena. Glavna volilna borba se je vodila proti demokratiški stranki. V krajih, kjer so bili partikularisti in pristaši Stepana Radića močni, pravzaprav ni bilo prave borbe z njimi. Tam so vodili v glavnem borbo demokrati. Radikali se te borbe niso udeležili, ker bi vsak poskus borbe v radićevskih krajih bil že naprej obsojen na neuspeh.

Po skupščinskih volitvah.

Pri sestanku narodne skupščine 16. aprila 1923 je bila situacija sledeča:

Radićevci so imeli povečano število glasov, radikali pa so prišli v skupščino v zelo povišanem številu, demokrati pa so izgubili polovico glasov. V Sloveniji je dr. Koroščeva skupina premagala tako kmetijsko, kakor demokratsko stranko, ter se je vrnila v skupščino kompaktno, zastopajoča takorekoč vso Slovenijo. V Bosni in Hercegovini je skupina dr. Spahe popolnoma premagala druge muslimanske skupine, ki niso dobile nobenega poslanca. Tako smo dobili narodno skupščino, v kateri demokratska stranka ni mogla biti odločujoč faktor. Kar se tiče Radićeve stranke, je ona ostala še nadalje v Zagrebu in čakala na potek dogodkov. Radikalna stranka je imela v skupščini brez Radića izvestno relativno večino, ako pa bi prišel Radić v skupščino, bi imela postati takoj manjšina.

»Markov protokol«.

Sedaj pride ono, kar se navadno imenuje »Markov protokol«. V začetku aprila 1923 sta dva predstavnika HRSS Maček in Krnjević preko zagrebskega namestnika vprašala, ako bi ju Pašić sprejel na razgovor. To je bilo pred sestankom narodne skupščine. G. Pašić je odgovoril, da moreta priti kot zastopnika stranke in da se bodo zastopniki radikalne stranke z njima ravno tako razgovarjali kakor z zastopniki drugih strank. Prišla sta in se razgovarjala z g. Lj. Jovanovićem. Sprejel ju je tudi g. Pašić. Izjavila sta, da nimata nobenega drugega pooblastila, kakor da se informirata na merodajnem mestu, ako obstoji v Beogradu razpoloženje, da se popravi stanje na Hrvatskem. Ker smo mi kot stranka stali na stališču, da nismo krivi slabega razpoloženja duhov na Hrvatskem, smo naravno odgovorili, da ni v Beogradu, vsaj v radikalnih krogih ne, nobene namere, da bi se razmere na Hrvatskem poslabšale, ampak da je nasprotno režim homogene radikalne vlade jasno pokazal, da želimo pomirjenje duhov in da delamo na tem, da se ta borba ne poostri. Gospoda sta odšla v Zagreb in pozneje je prišla iz Zagreba prošnja, naj prideta dva zastopnika radikalne stranke v Zagreb, da se vrši razgovor o možnosti kakega

sporazuma, ki bi popravil slabe razmere na Hrvatskem in omogočil boljše stanje v državi. Takrat je bila na državni upravi homogena radikalna vlada in zato se pogosto sprašujejo, kaj je delala vlada in kaj je delal glavni odbor stranke. Vlada kot taka ni vodila nobenih razgovorov z Radićem. Vlada je predstavnik države in ni mogla imeti razgovorov z Radićem. Sicer pa je bila pozvana k razgovorom samo radikalna stranka.

Glavni odbor je sporazumno z vlado poslal v Zagreb Marka Gjuričića in Vojislava Janjića z misijo, da izjavita sledeče: Radikalna stranka je pripravljena v mejah svoje možnosti, kolikor to ne tangira njenega bistvenega stališča glede državne ureditve, z vso svojo močjo pomagati pri izboljšanju notranjih razmer v naši državi, posebno na Hrvatskem. Da more radikalna stranka oceniti možnost kakega sporazuma z HRSS, je pripravljena poslati na poziv te stranke dva svoja predstavnika, da se poučita o stališču Radićeve stranke glede državne ureditve in o njenih minimalnih zahtevah, od kojih bi ta stranka ne mogla v nobenem slučaju odstopiti. Ako bi bile te zahteve take, da bi soglašale z našim bistvenim stališčem glede državne ureditve, potem bi se pričeli razgovori za sodelovanje obeh strank. Ako pa bi te minimalne zahteve bile proti onemu, kar smatramo za bistvo bodočnosti naše kraljevine, ne more biti nobenega razgovora.

Gjuričić in Janjić sta izvedla svojo misijo zelo jasno in precizno. Radić ju je ljubeznivo sprejel v svoji hiši in jima rekel: Dobro, dobro, o programu bomo govorili pozneje, najprej se bomo razgovorili o drugih stvareh. Naša predstavnika sta kot vljudna moža potrpežljivo čakala na ta razgovor.

Radić pa je pozval tudi Korošca in Spaho ter je izjavil, da želi tudi njihovo prisotnost pri razgovorih. Gjuričić in Janjić nista imela za to izrecnega dovoljenja, ker pa sta hotela zvedeti za pravo Radićevo stališče, nista izključila teh dveh gospodov od raz-

govora. Drugi dan je Radić izjavil, da ne more povedati svojega stališča in svojih minimalnih zahtev glede državne ureditve, da pa more povedati predhodne pogoje, ki naj jih izpolni naša stranka in da se bo šele potem vršil razgovor o njegovem stališču glede državne ureditve.

Ker Gjuričić in Janjić nista mogla dobiti onega, radi česar sta prišla, sta rekla: Pa dobro, kakšni so vaši predhodni pogoji?

Nato je Radić s svojimi tovariši diktiral te pogoje, ki sta jih radi avtentičnosti podpisali obe strani in Gjuričić jih je odnesel v Beograd. Prišel je k g. Pašiću ter je rekel na ministrski seji: Gospodje, poslali ste me, da grem in vidim, kakšne so minimalne zahteve Stepana Radića, če se morejo dovesti v kakšen sklad in če se morejo na njihovi podlagi vršiti kaki razgovori za sodelovanje s to stranko. Radić mi je rekel, da tega ne more povedati, dokler ne izpolnimo tega njegovega programa — in je predložil takozvani »Markov protokol«.

Mi smo to takoj odbili. Prihodnji dan se je sestala narodna skupščina. Po naročilu predsednika sem osebno sporočil Korošču in Spahu, ki sta mislila, da sta vezana vsled tega protokola, da je ministrski svet enoglasno odbil ta protokol in da moreta glasovati, kakor hočeta. In oni so glasovali za svojo listo o priliki glasovanja za predsednika narodne skupščine. Taka je bila stvar.

Radikalna vlada je sklenila, da ostane na državni upravi, dokler se more vladati s parlamentom. Pogosto se čuje, da je bila Radićevega abstinenčna politika posledica nekega sporazuma z radikali, in da nam je Radić omogočil, da smo dobili predsedništvo skupščine in da smo mogli vladati eno leto. To ni res. Radić ni zahteval ne z nami in ne z drugimi nobenega sporazuma glede svoje abstinenčne. On se je abstinskiiral od parlamenta preje in se še danes. (Konec sledi.)

Radić in tovariši obtoženi.

Državnemu pravništvu v Zagrebu je bila izročena obtožnica proti Stepanu Radiću in predsedništvu HRSS. Obtožnica je datirana z dne 6. junija. Od predsedništva HRSS so poleg Radića obtoženi še dr. Maček, dr. Krnjević, Predavec in štirje poslanci. Ministrstvo notranjih zadev je predlagalo, da se Radić obtoži med drugim:

1. radi govora z dne 30. oktobra 1921 na sestanku strank Hrvatskega bloka v Zagrebu;

2. radi govora na sestanku v Sisku z dne 21. marca 1923, kjer se mu očita, da je Radić pozval hrvatsko seljaštvo na vojno za hrvatsko seljaško republiko z namenom, da prevzame seljaštvo vso oblast v svoje roke;

3. radi govora na sestanku v restavraciji »Kolo« dne 21. maja 1923. Tu se Radiću posebno očita njegova izjava o kraljevski vladi, da ni niti arnavtska, nego da je kot turška pred 500 leti. Dalje, da je klical: Dol z »beogradsko smeč«;

4. radi govora na sestanku v selu Njemcima. Ti inkriminirani govori predstavljajo prestopak § 103. in 104. srb. kaz. zakona, kakor navedeno v obtožnici.

Nadalje omenja obtožnica članek dr. Karla Häuslerja, ki je izšel meseca decembra 1922 v »Pokretu«. Tu je napisal dr. Häusler, da mu je Radić izjavil: »Ako pride Karel Habsburški na Dunaj, se bomo z njim pogajali.« Po obtožnici predstavlja ta izjava krivdo po členu 1. točka 5.

Drugi del materijala proti Radiću je zbral sodniški oddelek ministrstva vojne in mornarice. Ta materijal je poslal poveljnik I. in II. armijske oblasti. V glavnem se povdarja dejstvo, da je Radić vodil propagando proti služenju v vojski.

Proti ostalim štirim obtoženim poslancem HRSS navaja obtožnica 23 slučajev, v katerih jih dolži, da so vodili propagando proti vstopu v vojsko.

Poslednji del materijala je zbralo ministrstvo zunanjih zadev po obvestilu našega odpravnika poslov v Pragi dne 5. avgusta 1923, da se je Radić sestal na Dunaju z Daskalovom in se izrazil — kot pravi obtožnica — v razgovoru, da je

makedonska organizacija močna in da ji bo uspelo vprizoriti jeseni revolucijo. Obtožnica pravi, da je Radić skušal Daskalova pomiriti z novim položajem v Bolgariji in z revolucionarnim odborom, ki ima namen, da se izvede akcija za osvoboditev Makedonije.

Po obvestilu našega odpravnika v Pragi je izjavil neki član bolgarskega poslaništva v Pragi našem odpravniku, da ga je nekdo od Radićevih poslancev vprašal, če se bo bolgarska emigracija pomirila s sedanjim položajem v Bolgarski in z makedonskim komitetom. Iz tega, pravi obtožnica, se vidi, da se je Radić razgovarjal z Daskalovom glede pridružitve gotovega dela kraljevine SHS Bolgarski.

Radić je torej delal proti celotni državi SHS, kar znači veleizdajništvo po § 87. srb. kaz. zakona.

Obtožnica navaja dalje faksimile nekega pisma Todor Aleksandrova, v katerem pravi, da je potrebno izmenjavanje misli po Protogerovu s predsedništvom HRSS v svrhu, da se izvede bodisi zakonita bodisi nezakonita akcija za osvoboditev Makedonije in Hrvatske. Po tem pismu je Radić obdolžen, da je hotel izvesti s pomočjo makedonskega komiteta veleizdajniško akcijo z zakonitim ali nezakonitim sredstvi, kar da pomeni krivdo po § 58. srb. zakona.

Obdolženica navaja tudi članek nekega francoskega lista, v katerem je orisano razmerje med Stepanom Radićem in Todorom Aleksandrovom.

Proti članom predsedništva HRSS: dr. Mačku, dr. Krnjeviću in Predavcu govori obtožnica sledeče:

Neki odposlanec revolucionarnega makedonskega komiteta je prišel v Zagreb, da se pooblaščen od rev. mak. komiteja pogaja s Stepanom Radićem. Ker pa omenjeni odposlanec v Zagrebu ni našel Radića, se je sestal z dr. Mačkom, dr. Krnjevićem in Predavcem. Ti so mu izjavili, da pristanejo na revolucionarno akcijo potem, ko se oborože preko Avstrije in Ogrske in potem ko se izvršijo volitve, pri katerih upajo doseči 140 mandatorov.

Ideja radikalizma

Radikalizem ni fraza, radikalizem je ideja. Fraza omami, potegne za sabo, navduši, opijani — ideja prevzame razum, gre v srce, zra-
ste s človekom.

Mi nočemo agitirati za radikalizem, širiti
hočemo njegovo idejo.

Ideja je vedno zmagovita, ker ima svojo
moč v sebi, ideja je napredek, prodira in
osvaja.

Nam ne gre za to ali ono osebo, ne gre za
uspeh pri volitvah, za doseg tega ali onega
praktičnega cilja, nam gre samo za radikalno
idejo.

Prva ideja radikalizma je »samouprava«,
a podlaga samouprave je občina. Naša občina
je kmečka, radi tega je tudi radikalizem kme-
čki. Radikalizem je izšel iz šole Bakunina, prvi
oznanjevalci radikalizma na Srbskem so bili
Bakuninovi učenci, radikalizem je socialisti-
čen, priznava silno prednost dela, samo delo
ustvarja vrednosti, radi tega mora vsaka
vrednost, ki se ustvari, biti last onega, ki dela,
mora vsa oblast biti v rokah njih, ki delajo,
mora vsakdo imeti sredstva za delo in za
življenje.

Sli smo proti vsem neproduktivnim sta-
novom. V kolikor so potrebni ljudje, ki ne
proizvajajo, za vzdrževanje reda in za šir-
jenje napredka in svobode, morajo biti služab-
niki njih, ki delajo.

Prvo in najpotrebnejše delo je kmečko
delo, zato mora predvsem kmečko delo biti
podlaga vsake druge organizacije.

Država mora biti samo organizacija svo-
bodnih občin. Državo ljubimo in čujemo, ker
je najvišji okvir združne občinske organi-
zacije.

Sli smo proti avtonomizmu in proti fede-
ralizmu, ker ta so samo sredstva modernih
fevdalcev, da razbijejo enotnost delavnih
vrst. V srednjih vekih smo imeli strašno ve-
liko avtonomizma, a čisto nobene samoupra-
ve. Vsaka grofija je bila avtonomna, graščak
je lahko koval denar, sodil na življenje in
smrt, lovil svoje podanike kot zverino, lastne
carine mu celo ni bilo potrebno, šel je eno-
stavno na cesto, oropal popotnega trgovca
in ubil. Toda ljudstvo ni imelo nobene samo-
uprave. Na Laškem je vladal federalizem v
največjem obsegu. Vsako mesto je bilo drža-
vica zase. Kopičilo se je bogastvo, zidale so
se velikanske palače, a vse to je bilo samo
last malega števila rodbin. Ko so bile Benet-
ke v največji slavi in je svobodna republika
benečanska slovela po celem svetu, je vla-
dalo v Benetkah najstrašnejše suženjstvo.
Vso oblast je imelo samo majhno število oseb.
Revni človek je vkovan v železje moral vla-
čiti ladje, naše slovenske fante in dekleta so
javno prodajali kot živino na trgu sv. Marka.

Ako se država razdeli na avtonomne ali
federativne dele, bo v posameznih krajih
lažje zvladati nad ljudstvom, ter mu zabra-
niti samoupravo. Ako je pa ljudstvo zedinjeno,
bo močno.

Torej ne avtonomijo, ampak samoupravol

Mi ne poznamo nobenega razločka med
Slovincem, Srbom in Hrvatom, Bunjevcem,
Šokcem in Morlakom.

Za nas je prav vseeno, če je kdo rojen
to ali onstran Sotle, Kolpe, Drine, Save,
Ibarja. Tise itd. Poznamo samo ljudi, ki pro-
izvajajo in ki ne proizvajajo. Prvi naj uprav-
ljajo, drugi naj pomagajo, v kolikor so po-
trebni in koristni. Kako se hoče trdo imeno-
vati, je njegova stvar in vsakdo lahko osta-
ne kar hoče. Tudi vsak človek drugega jezika
je naš brat. Naš cilj je država kot soci-
jalni organizem, najvišje samoupravno telo,
velika zveza samoupravnih občin. Kako je
država upravno razdeljena, je postranska

stvar. Naj bo tako, kot hoče ljudstvo, glavno
je samouprava od spodaj do zgoraj. A od-
klanjamo tako avtonomijo, ki bi razbila eno-
tost delavnih vrst, omogočila, da zvladajo
po posameznih krajih domači mogotci in nas
vrgla nazaj v srednjeveški fevdalizem.

Boj vaškim mogotcem, boj tudi vsem
krajevnim in pokrajinskim mogotcem, kdor
dela in trpi, je naš brat. Država je ustanov-
ljena s krvjo in z nadčloveškimi napori. To
državo je treba sedaj urediti, a to na načel-
nih radikalizma, ki povdarja vrednost dela in
samoupravo delavnih slojev.

Stara radikalna generacija je častno iz-
vršila svojo nalogo, sedaj mora nastopiti mla-
da radikalna generacija in graditi dalje.

Našemu kmetu v razmišljanje

(Od podeželskega učitelja.)

Zdi se mi umestno, da spregovorim po-
vodom občinskih volitev našemu kmetškemu
prebivalstvu nekaj splošnih besed.

V naravi kmetškega stanu je, da nima
podeželski človek, ki se od zore do mraka
trudi na svojem polju, onega širokega poli-
tičnega obzorja, ki bi ga bilo želeti v interesu
splošnega blagostanja. Po svoji naravni na-
darnosti je preračunljiv pri svojem lastnem
gospodarstvu, zanima se za občinsko gospo-
darstvo, ki ga lahko neposredno nadzoruje,
vedno bolj pa se pusti voditi od drugih pri
podpiranju strank, ki takorekoč vodijo držav-
no gospodarstvo.

Nepotrebno se mi zdi naglasiti, da naš
kmet dobro ve, da vpliva občinsko gospo-
darstvo na njegovo lastno gospodarstvo,
vsled česar je tudi kmetovo zanimanje za ob-
činske volitve v bistvu povsem drugačno,
kakor njegovo zanimanje za državnozbornske
volitve, ali pa za stranke sploh.

In baš v tem tiči razlog za demagogijo, ki
se je poslužujejo razni ljudje, ki skušajo ri-
bariti v kalnem. Naš kmet naj si dobro za-
pomni, da je tudi državno gospodarstvo v
ozki zvezi z njegovim lastnim gospodar-
stvom. Ne sme mu torej biti vseeno, kdo vla-
da, ali bolje rečeno, kdo gospodari z državno
imovino ki dosega za kmetškega človeka ba-
jeslovne vsote. Ako pridejo na površje stran-
ke, ki nimajo sposobnih ljudi za vodstvo držav-
nih poslov, nastopijo za državljane težki
časi, ker se državni izdatki zvišujejo in treba
jih je krit z novimi dohodki, z novimi davki.

V naši državi imamo precej strank, ki se
potegujejo za državno gospodarstvo. Za nas
Slovence prihajajo v poštev v glavnem tri
stranke, NRS, SLS in JDS. Kar se tiče SLS
moramo na žalost ugotoviti, da je njena poli-
tika usmerjena samo na mržnjo proti držav-
nemu edinstvu. Motijo pa se vsi, ki mi-
slijo, da lahko uničijo naše mlado državno
življenje. Žal, širijo med našim kmetškim pre-
bivalstvom razne obljube, o katerih bi moral
vsakdo vedeti, da se ne morejo nikdar ures-
ničiti. Kmete žulijo predvsem davki in tu so
zastavili razni demagogi svoje sile. »Avto-
nomna Slovenija« bi bila po njihovih obljub-
bah pravi paradiz. Pomislimo pa sledeče.
Vsaka človeška organizacija pozna izdatke in
za njihovo kritje so potrebni dohodki. Iz-
datke bi imela tudi »avtonomna Slovenija«. Ti
izdatki bi bili prav gotovo tako veliki,
da bi se morali davki neprimerno zvišati.
Da je temu tako, pričajo razprave resnih
mož, ki so dokazali s številnimi resničnost
svojih trditev. Kogar toži, da je pri nas to-
liko slepomišenja, bi moral z vsemi silami
delati na to, da se take bajke razblinijo. Je to
težko in morda tudi ni najboljša politična me-

toda, je pa pošteno. Čemu skrivati ljudem
resnico! Davki morajo biti in tudi bodo, do-
kler bo obstojala kaka človeška organiza-
cija. Proč torej z demagogijo SLS ki obljub-
lja deželo, kjer se bo cedil med in mleko.

Tudi JDS je imela dovolj prilike poka-
zati svoje gospodarske sposobnosti. To smo
občutili najboljše mi Slovenci.

Razumljivo je bilo vznemirjenje vseh na-
sprotnikov NRS, ko je raztegnila svoja krila
tudi preko Slovenije. Že prej sem omenil, da
izgublja kmetški človek vedno bolj svoje ko-
risti izpred oči, čim večja je kaka organi-
zacija. Občuti pa blažilen vpliv dobrega držav-
nega gospodarstva na svoje lastno in od-
tod izvira njegovo zaupanje tej ali drugi
stranki. Srbski kmet je v svoji mali Srbiji
lahko mnogo lažje nadzoroval državno gos-
podarstvo. Pometel je torej s strankami in
ljudmi, ki so ga oškodovali. Kako je bilo z
RRS? Od svojega početka je uživala popolno
zaupanje srbskega kmeta. In vendar bi
bilo naivno trditi, da nima srbski kmet smisla
za svoje interese. Že z ozirom na to bi
moral biti naši kmetje zadovoljni, da se jim
je dala prilika pristopa k tej močni kmetški
organizaciji. Čim močnejša bo NRS, tem več
bo lahko storila v korist splošnosti in vsa-
kega posameznika. M. U.

Obmejni incidenti

Nedavni incident, ki so ga italijanski
finančni stražniki pri Planini, je po poročilih iz
Beograda izravnali. Ni pa še izravnana postojn-
ska zadeva, t. j. fašistovski napad na našega za-
stopnika železniške uprave Levičnika v Postojni.
O tem napadu, ki so ga izvršili fašisti, poročajo
sledeče podrobnosti: Pretekli četrtek je podpre-
fekt dr. Stranieri pozval k sebi šefa naše želez-
niške delegacije v Postojni viš. rev. Brinška
ter mu izjavil, da mora železniški asistent Fran
Levičnik, ki opravlja prometno in posredo-
valno službo pri naši železniški delegaciji, takoj
zapustiti Postojno, ker ne more več jamčiti za
njegovo osebno varnost. Pripomnil je, naj Brinšek
to opozorilo smatra kot zaupno. Naša železniška
delegacija je o stvari obvestila naš konzulat v
Trstu in prosila za zaščito. Konzulat je takoj in-
terveniral pri prefekturi v Trstu in zahteval, naj
skrbi za osebno varnost eksponiranih jugosloven-
skih uradnikov v Postojni. Prefekt je takoj izdal
ukaz, da mora podprefekt dr. Stranieri v Postojni
ukreniti vse, da bo zajamčena osebna varnost ju-
goslovenskih uradnih organov. V petek je prispel
naš podkonzul Smljanič osebno v Postojno,
da izposluje pri prefekturi vse potrebne odredbe
v varstvo ogroženih jugoslovenskih uradnikov.
Z ozirom na te intervencije in obljube italijanske
oblasti so naši organi bili prepričani, da je vse
preskrbljeno za njih varnost in da se jim ni ni-
česar bati. V soboto zvečer je bil asistent Fr.
Levičnik v svoji pisarni ter izvrševal svoje urad-
ne posle. Ob trideset na 24. je nekdo potrkal na
vrata in zakričal: »Orjunaš pridi ven, da te ubi-
jem!« Hoteč ugotoviti, kdo je to klical, da bi
stvar prijavil italijanskemu obmejnemu komisarju,
je odprl vrata in stopil na peron. Ker ni nikogar
videl, je odšel v italijansko prometno pisarno. Za
njim je prišel tenente fašistovske milice Mafei,
ne da bi imel v pisarni kaj opraviti. Po končanem
razgovoru z italijanskim uradnikom se je asistent
Levičnik napotil proti svoji pisarni. Na peronu so
stali tenente Mafei, sottotenente Tribusson, oba
pri fašistovski milici in fašist Prioglio. Levičnik jih
je pozdravil in vljudno vprašal, kaj hočejo. Prioglio
mu je prljazno odgovoril, da prav ničesar. Šel je
proti svoji pisarni, spremljal ga je Prioglio, vljudno
se razgovarjajoč z njim kot dobrim znancem. Za
njima je prišel sottotenente Tribusson in ga brez
vsakega povoda sunil v rebra. Zavedajoč se, da
namerava sottotenente izzvati incident, ni Levič-
nik reagiral na to surovost. Takoj nato je pristopil
tenente Mafei in zamahnil dvakrat z bokserjem po
Levičnikovi glavi, kričaje na Prioglija: »Zakaj go-
voriš s tem prokletim Orjunašem?« Levičnik se je
k sreči vsakokrat umaknil, da ga bokser ni zadel
na glavo, marveč ga oplazil samo po vratu. Po
tem dogodku so vsi trije fašisti zapustili peron.
Levičnik je stvar takoj sporočil italijanskemu pro-
metnemu načelniku, ki je obljubil, da ukrene vse
potrebno v njegovo zaščito in da poskrbi tudi, da
se mu da primerno zadoščenje za napad. Drugi
dan je prišel obmejni komisar dr. Lolacomo k Le-
vičniku in se upravičil. O tem incidentu je naša

delegacija takoj obvestila naš konzulat v Trstu, obmejni naš komisariat na Rakeku in velikega župana v Ljubljani.

V sredo 2. t. m. pa se je izvršil na pobočju Ravta proti Poreznu nov krvavi incident. Kakor običajno je odšla popoldne na mejo finančna patrulja, obstoječa iz pripravnika finančne kontrole Florijana Grosa in dnevničarja, ruskega begunca Valentina Grehova. Patrulji se je spotoma pridružil dijak Alojzij Primožič, sin nadučitelja v Sorici, ki je šel na planinsko turo na Porezen. Nedo dolgo nato je prišel dijak Primožič v Sorico, kjer je našel finančnega oddelka, da so Italijanci našo patruljo in da je ranjen tudi on. Poveljnik finančne straže je odšel s posebno patruljo takoj na kraj napada. Na planini Lajnar je naletela naša patrulja na oborožene italijanske finančne stražnike, ki niso hoteli odgovoriti, kam je izginila naša patrulja. Vprašali so, če je naša patrulja oborožena in ko so videli, da je močnejša, so pobegnili. Naša patrulja je dolgo iskala napadene tovariše. Vsled megle in prihajajoče noči je bilo iskanje zelo otežkočeno. Končno so našli krvavega Grosa, ki je bil še toliko pri zavesti, da je povedal, kaj se je zgodilo. Med drugim je povedal, da so prišli k njemu italijanski stražniki in ga ranjenega prepepal ter mu vzeli puško. Gros je imel prestreljena prsa. Med prenosom v Sorico je nesrečno umrl. Djak Primožič, ki leži v ljubljanski bolnici, je povedal, da so jih trije italijanski stražniki z naperjenimi puškami obkolili in se jim približali na razdaljo treh korakov. Poveljnik italijanske patrulje je ukazal našim, da morata izročiti puške. Ker sta naša stražnika uvidela, da se ne moreta braniti, sta hotela položiti puške na tla, toda v tem trenutku je spodaj stojič Italijan ustrelil, nj pa zadel. Takoj je počil drugi strel, ki je zadel Rusa Grehova. Djak Primožič in ranjeni Rus sta dvignila roke, dočim je Gros s puško na rami še vedno stal mirno. Tretji strel je zadel Primožiča v desno roko nad komolcem. Težko ranjeni Rus je ostal na mestu, Gros in Primožič pa sta skušala utesiti. Italijani so streljali za njima. Primožič se je skrivil v neki grm in od tedaj ni videl več Grosa, ki je tekel naprej.

Ker se incidenti ob meji po krivdi italijanskih izzivačev vedno bolj ponavljajo, bo morala naša vlada energično nastopiti proti temu početju in zahtevati strogo kazen za krivce.

Iz notranje politike

Ministrski predsednik Pašič na Bledu. V torek 1. t. m. je dospel na Bled ministrski predsednik g. Pašič, ki je bil kmalu po svojem prihodu v avdienci pri kralju. G. Pašič ostane ves čas svojega bivanja na Bledu kraljev gost. G. Pašič je ponovno referiral kralju o splošni notranji in zunanji situaciji naše kraljevine ter o stališču sedanjega koalicijskega kabineta glede na nadaljni razvoj notranjepolitične situacije.

Pri nadaljnjih občinskih volitvah v Sloveniji so dobili narodni radikalni povsod, kjer so postavili svoje liste, častno število mandatov.

Klerikalno časopisje prorokuje najrazličnejše možnosti, koalicije, kombinacije itd. Vse to proročanje pa pomeni le slabo bilanco klerikalne politike, ki je doživela v parlamentu tak poraz, kakoršnega pač niso pričakovali njeni voditelji z dr. Korošcem vred. Poleg tega pa hočejo prikriti tudi razpad opozicijskega bloka, v katerega so stavili vse svoje nade. Klerikalne jeremijade imajo torej svoj utemeljen vzrok!

Kmečka in komunistična internacionala.

»Straža« (Osijek): Medtem ko se izvestni hrvatski politiki tako navdušujejo za najnovejšo Radićevo komunistično-kmečko internacionalo, hoče Radić dokazati, da je velika razlika med kmečko in komunistično internacionalo. Ako bi bilo res, kar trdi Radić, potem ne bi ustanovili kmečke internacionalne ruski komunisti, ki so z veseljem pozdravili Radićev prvomajski proglas, ki povdarja solidarnost med delavstvom in kmečkim ljudstvom, kar so povdarili tudi naši komunisti. Radić hoče še bolj zaslepit hrvatske kmete, ki so odločni nasprotniki komunizma in revolucionarnosti. Radić je znano, da more država napram njegovim stranki uporabiti zakon, kakor hitro bo dokazano, da je v zvezi s komunisti. HCSS pa dolgo ne more biti več tako. Vodstvo HCSS mora izjaviti, kaj misli o akciji svojega pobeglega voditelja.

„Rad. Glasnik“ je edino službeno glasilo NRS v Sloveniji

Pokret Narodne radikalne stranke

Mestnemu odboru Narodne radikalne stranke,

Ljubljana.

Prejeli smo poročilo Vašega odbora o konstituiranju in izvolitvi g. dr. Vladimira Ravniharja za predsednika odbora. Smatramo za svojo prijetno dolžnost, da pozdravimo vse naše prijatelje v Ljubljani, ki jih zahvalimo za njihovo dosedanje delovanje pri širenju radikalne stranke v Sloveniji, odnosno v Ljubljani in da izrazimo željo, da bi z isto energijo nadaljevali delo pri vstvarjanju velikih ciljev Narodne radikalne stranke, ki želi, da bi bil slovenski del našega ujedinjenega naroda srečen, napreden in zadovoljen.

Glavni izvršni odbor se posebno raduje nad izvolitvijo Vašega in našega odličnega prijatelja g. dr. Ravniharja predsednikom mestnega odbora v Ljubljani. Po statutih naše stranke imajo mestni odbori vseh mest, ki volijo poslance, čin okroglega odbora. Osebnost g. Ravniharja nam garantira, da bo nedavno izvršena fuzija Narodno napredne stranke v Sloveniji z Narodno radikalno stranko, rodila najboljše sadove in da se bo vera, s katero je stopilo vodstvo Nar. napredne stranke v radikalno stranko, popolnoma uresničila. Pozdravljamo g. Ravniharja in mu želimo, da posveti kot predsednik radikalnega odbora svoje sposobnosti, svojo poštenost in svoj ugled stranki, v blagor celokupne domovine ter njegove in naše krasne Slovenije.

S prijateljskimi pozdravi vsem članom ljubljanskega odbora

izvršni odbor NRS.

Beograd, 25. junija 1924.

Predsednik izvršnega odbora:

Ljuba Jovanović.

Slovenski radikali pri g. Pašiču

V četrtek 3. t. m. popoldne so obiskali ministrskega predsednika Pašiča na Bledu predstavniki slovenskih radikalnih organizacij: iz Ljubljane dr. Niko Županič, dr. Vlad-

Iz vsega sveta

Konferenca Male antante

se prične v Pragi 11. t. m. Našo državo bo zastopal zunanji minister dr. Ninčić. Na konferenci se bo razpravljalo o vprašanju notranjih odnošajev med članit Male antante, o razmerju držav Male antante do sovjetske Rusije, o odnošajih Male antante do zaveznikih sil in o definitivni politiki Male antante napram Madžarski, Avstriji in Bolgarski. Ena najvažnejših točk konference Male antante bo vprašanje stališča napram Rusiji. Na konferenci se bo razpravljalo tudi o stališču Male antante do londonske medzavezniške konference.

Medzavezniška konferenca v Londonu

se prične 16. t. m. Naša vlada je dobila oficijelen poziv, da se udeleži konference. Interese naše države bo zastopal naš poslanik v Londonu Mihajlo Gavrilovič. Kot član naše delegacije in kot strokovnjak v reparacijskem vprašanju je določen dr. Marko Gjurič, naš delegat v reparacijski komisiji v Parizu.

Položaj v Italiji.

Te dni se je celokupna Italija razven fašistovskih prenapetežev poklonila spomenu umorjenega poslanca Matteottija. Opozicija je imela posebno zborovanje. Tajnik parlamentarne opozicije Morea je v začetku zborovanja klical po imenu vse poslance. Pri črki M je z močnim glasom zaklical ime Matteottija. Zavlada je grobna tišina, nato pa so poslanci viharno zaklicali slavo umorjenemu poslancu. Zborovalci so sprejeli izjavo, v kateri zahtevajo med drugim odpravo vsake strankarske milice, neizprosno zatretje vsake nezakonitosti in popolno vzpostavitev avtoritete zakonov. Na-

mir Ravnihar, dr. Josip Ažman in Ljuba Jurković; iz Novega mesta dr. Viktor Gregorič, iz Kranja Franc Šavnik, N. Šumi in dr. Luce Treo, z Jesenic Anton Weber in Josip Platlutar, iz Mojstrane župan Gregor Klančnik, z Bleda Josip Božič in Peter Kette, iz Kranjske Gore Ivan Kumer, iz Celja Rudolf Stermeckl. Zastopniki ostalih organizacij radi slabih železniških zvez in kratkega časa niso mogli priti. Predstavnike slovenskih radikalov je sprejel g. Pašič zelo pristrčno, ter je bil z njimi v živahnem razgovoru nad 2 uri. Živo se je zanimal za strankarske in splošne politične razmere v Sloveniji. Z največjo pozornostjo je poslušal vse želje in pritožbe svojih slovenskih pristašev ter je izrazil svoje veselje in zadovoljstvo, da se je NRS tako lepo razširila v Sloveniji. Na to je dal deputaciji navodila za nadaljnje delo in borbo, ter obljubil vsestransko pomoč najvišjih strankarskih oblasti v Beogradu. Iskrene besede g. Pašiča, iz katerih se je zrcalila resnična ljubezen do Slovenije in slovenskega naroda, so napravile na vse prisotne najgloblji utis.

— Komunique mestnega odbora NRS v Ljubljani. Na seji mestnega odbora v četrtek 3. t. m. se je prebralo pismo predsednika glavnega izvršnega odbora NRS g. Ljube Jovanoviča, ki ga priobčujemo na drugem mestu.

Z ozirom na pisanje demokratskega »Jutra«, je delegat mestnega odbora pri glavnem odboru v Beogradu dr. Josip Ažman podal pismeno ostavko na svoje mesto, ker ne bi želel, da bi radi tega stranka trpela kako škodo. Mestni odbor je odločno odbil napade »Jutra« kot popolnoma neosnovane ter je soglasno izrazil g. dr. Ažmanu popolno zaupanje.

Na to sta gg. dr. Ravnihar in dr. Županič poročala o obisku odborovih delegatov pri g. ministrskemu predsedniku Pašiču na Bledu ter sta sporočila vsa navodila za nadaljno borbo v korist države in naroda. Udeleženci seje, ki je bila polnoštevno obiskana, so bili zelo zadovoljni z uspehom obiska pri g. Pašiču.

slednji dan so vsi ministri in državni podtajniki podali svoje ostavke. Pri preosnovi vlade so bili odstranjeni štirje fašistovski ministri in so bili nadomeščeni s pristaši drugih strank. Fašistovska milica preide v redno vojsko. O poteku preiskave proti morilcem poslanca Matteottija ni dala sodna oblast do sedaj še nobenih javnih obvestil. Kakor vse kaže, se napetost med nefašistovskim prebivalstvom Italije kljub raznim odredbam še ni zmanjšala.

Sirite radikalni tisk!

Na »Radikalni Glasnik«, ki prinaša službene vesti in objave vseh organizacij NRS v Sloveniji, morajo biti naročeni vsi naši člani.

Stavlja se vsem strankinim organizacijam v dolžnost, da skrbijo za širjenje našega lista.

V vseh kavarnah, čitatnicah, društvih, brivnicah in drugod naj zahtevajo naši člani »Radikalni Glasnik«.

S širjenjem našega tiska se širijo naše ideje ter se deluje za dobrobit naroda in države. V vsakem krajevnom odboru naj se ustanovi propagandna sekcija, ki naj skrbi za širjenje našega tiska. Te sekcije naj bi nabirale tudi naročnino za »Radikalni Glasnik«.

Širite naš tisk, ki nudi vsakomu poleg službenih obvestil tudi zabavno čtivo.

Tedenske vesti

— Ta številka »Radikalnega Glasnika« se je vsled ovir tehničnega značaja nekoliko zakasnela. V bodoče bomo skrbeli, da bo list izhajal redno in brez zamude.

— Spominsko ploščo kralju Petru so svečano odkrili v Vinkovcih na hiši, kjer je bival kralj Peter Osvoboditelj za časa, ko se je z ustaši boril proti Turkom.

— Ne pozabimo! Po sarajevskem atentatu pred desetimi leti je pisal cesar Viljem avstrijskemu cesarju Francu Jožetu I. naslednje grozno pismo: Srce se mi trga, ali vse moramo poplaviti z ognjem in krvjo pomoriti moše in žene, deco in starce. Niti eno drevo, niti ena domačija ne sme ostati. S takimi groznimi sredstvi, ki so edina v moči premagati tako degeneriran narod, kakršen je francoski narod, se bo končala vojna prej ko v dveh mesecih, ako bi pa izvolili humane ozire, bi se lahko vlekla več let. Proti vsemu svojemu odporu sem se odločil za prvi način... — Žal, da so te grozne besede že danes do malega pozabljene!

— Oprostitev vojaške službe. Te dni je izdalo ministrstvo za vojsko in mornarico uredbo o oprostitvi vojaške službe v miru in v vojni. V miru so oproščeni ministri, narodni poslanci, dvorsko, diplomatsko in konzularno osebje, državni svetniki, člani Glavne kontrole, sodniki kasacijskih in apelacijskih sodišč in vsi organi finančne kontrole. Ravno tako so oproščeni tudi oni, ki so stalno naseljeni v inozemstvu in oni, ki redno studirajo v inozemstvu. Te oprostitve pa so deležni v mirnem času samo oni, ki niso rezervni oficirji, izvenzemski ministri, narodne poslanke, poslanke in konzule. V vojni so oproščeni skoro vsi šefi državne uprave in oblasti, od nižjega osebja pa določeno število, ker mora v vojni državni aparat dobro funkcionirati. Vsa ministrstva in druge oblasti morajo napraviti natančen popis vsega osebja, ki imajo po tej uredbi pravico do oprostitve. Tudi državni uradniki sami so dolžni voditi račune o tej svoji pravici, ker se ob mobilizaciji ne bo oziralo na njihove prošnje. Uredba določuje nadalje, da se morejo po privatnih tovarnah oprostiti oni, ki so neobhodno potrebni za delo. Med te tovarne spadajo vsa prometna podjetja, rudniki, livarne, tekstilne in usnjarske tovarne, mlini, večja poljedelska posestva, zbornice itd.

— Invalidom. Deželno sodišče v Ljubljani, oddelek XIV. obvešča s tem vse invalide, vojne vdove in v invalidskih stvareh zainteresirane stranke, da so invalidski poslji v Sloveniji, ki se tičejo pokojnine (invalidnine), razdeljeni od 1. julija 1924 na deželno sodišče v Ljubljani ter na okrožna sodišča v Celju, Mariboru in Novem mestu. Za pristojnost je merodajno bivališče invalidovo, vojne vdove itd. Pri strankah, ki bivajo stalno v inozemstvu, se ravna pristojnost po njihovi domovni občini.

— Vojaško službovanje absolventov dvorazrednih trgovskih šol. Zaradi neorientiranosti in napačnih informacij v zadevi vojaškega službovanja absolventov dvorazrednih trgovskih šol se naznanja, da imajo imenovani absolventje pravico za dljaški rok in polaganje izpita za rezervne častnike. Toliko v vednost absolventom in tistim, ki se nanovo vpisujejo na dvorazredne trgovske šole. — Josip Gogala, ravnatelj trgovske šole v Ljubljani.

— Novomeški maturantom letnika 1914! Prijateljski sestanek ob priliki 10 letnice mature se vrši v soboto 12. julija ob 19. uri pri Štamburju v Kandiji pri Novem mestu. Na sestanek vabimo se takratne gg. profesorje. Sošolci, udeležite se sestanka polnoštevilno!

— Abiturijenti kranjske gimnazije letnika 1904 prirede v avgustu ob dvajsetletnici mature prijateljski sestanek v Kranju pri bivšem sošolcu Petru Majerju. Vabljeni so tudi vsi, ki so vstopili v jeseni l. 1896 v prvi (a ali b) razred gimnazije v Kranju, pa so pozneje iz kateregakoli vzroka prej odšli iz razreda. Podrobnejše informacije daje Janez Klemečič, kaplan v Mengšu.

— Nov poštni urad. Vsled odredbe poštnega ministrstva dobi Sv. Ožbalt ob Dravi svoj poštni urad, ki bo spadal v področje ljubljanske poštne direkcije.

— Društvo našimnikov za Slovenijo opozarja, da se vrši prihodnja javna odborova seja v sredo, dne 2. julija 1924 ob 20. uri v veliki dvorani Mestnega doma. Društvena pisarna daje članom dnevno od 18. do 20. ure informacije. Sv. Petra cesta št. 12, pritličje, desno.

— Poplava v ribniški dolini je povzročila veliko škodo, zlasti v občini Dolenja vas. Unkčeni so skoraj vsi poljski pridelki.

Dopisi

d Iz Polhovega gradca nam poročajo: Zgradba ceste proti Sv. Joštu lepo napreduje. Zadnji čas smo pa dobili še stroj, položili tir, da gre delo hitreje izpod rok. — Naš poštar g. Fr. Tomšič je premeščen v Ljubljano. Prihodnje dni bo oddal urad svojih naslednic, ki je tukajšnja domačinka, namreč gđc. Ivanka Božnar, kar je ravno v poštni službi tako uradniku kakor tudi občinstvu v korist. Ker ima tudi poštna vožnja preiti v druge roke, bi nam bilo vrlo ustreženo, da bi se uvedla pri tej priliki vsakdanja poštna zveza z Ljubljano, zakaj zdaj smo par dni v tednu brez vse pošte. Upamo, da bo novi podjetnik proti primerni plači z veseljem še tisti dve vožnji v tednu prevzel, saj ima tako več konj v uporabo. — Košnja se nam je prav dobro obnesla, sušili smo pa težko, ker nam zmeraj dež nagaja. Da bi se že skoraj ustanovilo vreme. Polje je veselje pogledati, pa sadno drevje tudi. — Najmanj se pohvalijo čebelarji. Ker je bila hladna deževna pomlad, ni bilo zaroda, in delavci in medu seveda tudi ne, kar je vsekako za čebelarje precejšnja škoda.

d Štore pri Celju. Kako radičevci vneto agitirajo že po naših krajih, se opaža tu pa tam, da razni »krošnjariji«, ki prodajajo po naših okolišah razno suho robo kakor peharje, lesene žlice itd. prav vneto uporabljajo svoje kupčije v agitacijske svrhe. Tako smo imeli priliko slišati pri nas pred kratkim, kako je taki »krošnjar« agitiral za Radiča. Hvalil ga je na vse načine in poveličeval. Dejal je, da bomo že videli, kaj bo čez 2 meseca, kaj bo Radič napravil. Dalje je rekel, da pridejo radičevci k nam za volitve v vsako vas agitirati. Nas Slovence in Slovenijo sploh je pri vsaki besedi zasmehoval ter dejal, da nimamo drugače obstoja nego z Radičem ali pa z »Njemačko«. Ko je za prodano robo prejel en bankovec za 100 dinarjev, ga je zmečkal ter rekel, da nič ne velja. Tu se vidi, da je bil pristen radičevac. Ko mu je pa neka zavedna gospa pobila njegovo agitiranje, jo je nahiril in ji rekel, da je gotovo »radikalna duša«. Priporočljivo bi pač bilo, da bi se na takšne in podobne »krošnjarje« malo pazilo. Le žal, da ni naletel res na pristnega radikala! Ako pride tak agitator v zavedne kraje, mu njegova agitacija seveda nič ne pomaga. Pri nas v Štoreh pa se ljudje čisto drugega kova. Tu slišimo v pretežni večini le nemško in to celo od raznih uradnih oseb, ki dobrega in zavednega patrijota celo sovražijo in prezirajo! Kdor je nemčur, ali kaj sličnega, ta gotovo ni patrijot in nikdar ne bo. Ravno tako tudi tisti državni uradniki in celo predstojniki državnih uradov ali predstojnice, ki se šetajo le z nemčurji in Nemci. V Štoreh se sploh zadnje čase opaža, da smo prišli nazaj na predvojne čase. Zato bi bilo potrebno nastavljanje samo zavednega uradništva. Le na ta način bo tu zapihal res jugoslovanski veter.

d Iz Bakra nam piše slovenski letoviščar: Dasi je tukajšnje morskobrežje jako pripraven kraj za letoviščarje, vendar do zdaj še ni tolko tujcev, kakor bi bilo želeli. Žal, da sili vse v Opatijo ter nosi denar rajše tujcu kakor domačinu-bratu. Italijanska vlada dela na vse kriplje, da bi privabila letoviščarje na vzhodno istrsko obal, ker ve, da je tujski promet vir lepih dohodkov. Jaz za svojo osebo pa moram reči, da sem tukaj prav zadovoljen, saj sem kakor doma. Solnčno nebo, sinja morskavrvna, zdrav zrak, kako to dobro dež očem in prsom. Hrana je poceni, zdravo domače vino po 10 Din liter. Splošno so tukajšnja letovišča cenejša kakor po Gorenjskem, in sem jaz za svojo osebo bolj navdušen za morskimi kakor za planinski zrak, ker mi morskobrežje vse bolj prija. Stanovanje se lahko dobi v hotelu »Jadrano« in drugje. Pridite semkaj na obal sinje Adrije, ne bo vam žal tistih kronic.

d Iz Velesa v južni Srbiji nam piše slovenski fant iz ljubljanske okolice: Ko sem bil potrjen v vojake, bi bili mati jako radi videli, da bi bil služboval kje bolj blizu doma, t. j. v Ljubljani ali pa morda kje na Štajerskem. Oče so pa precej rekli, da mlademu človeku ne more biti zgolj v škodo, če kaj več sveta vidi. In res je taka. Ti meseci bodo kmalu pretekli, pa vsaj kaj vem, kako je tu pa tam po svetu. Pri pionirskih službah, zmenoj vred je tukaj še nekaj Slovencev z Gorenjskega. Veles leži na Vardarju, čez katerega delamo za vaje mostove in ki je dosti večji kakor Sava. Vročina je huda. Ljudje žive preprosto. Ovčjega mleka in sira je tod okoli v obilici. Sploh pa je življenje cenejše kakor na Kranjskem. Hrano imamo navadno takole: zjutraj kavo, za južino juho, meso in eno prikuho, za večerjo pa prežganko. Komis pa imamo dober iz bele moke. Toliko za danes, pa drugič še kaj.

Gospodarstvo O padcu dinarja

Radi vznemirjenja, ki se je polastilo naše javnosti radi padca dinarja v zadnjih dneh, je poslala beograjska »Politika« k finančnemu ministru dr. Stojadinoviću svojega sodruka, da sliši njegovo mnenje o vzrokih deprecijacije našega denarja. Iz odgovora, ki ga je dal finančni minister, posnemamo sledeče:

Začetkom l. 1923 je notiral dinar v Curihu 5.0. Tekom leta pa se je dvignil za 150 enot in je notiral koncem leta 6.50. Začetkom t. l. pa je znašala njegova vrednost 7 švic. frankov in to višino je odbržal do zadnjih dni, ko je naenkrat padel na 6.50. Kjerkoli pa bi se človek informiral o vzrokih padca, bi naletel na skomiganje z rameni. Kljub temu pa skušajmo najti vzroke, ki so spravili našo valuto z njene višine.

Enega izmed razlogov vtegnemo najti v krizi, ki jo preživljajo dunajske banke vsled ponesrečene špekulacije s francoskim frankom. Velik del dunajskih bank je že propadel, druge pa so se rešile samo s fuzijami z drugimi denarnimi zavodi. Dunaj je ostal tudi po vojni nekaj posredovalec med našo državo in zapadom. Plasiral je znatne svoje in tuje vsote v našo trgovino in industrijo in te vsote je danes prisiljen zahtevati nazaj. Razumljivo je tudi, da nimamo na Dunaju več onih kreditnih virov. Dunaj pa je tudi prodal velik del vrednostnih papirjev naših podjetij, ki so jih kupovali tudi naši državljani za dinarje. Dunajska kriza vpliva torej na našo valuto silno nepovojno. Pomembno za nas pa je, da izgubljamo Dunaj svojo posredniško vlogo in da se čezdalje bolj osvajamo in stopamo v neposredne stike z velikimi zapadnimi denarnimi tržišči.

Drugi gospodarski razlog za padec dinarja vtegne tičati v letnem času. Nahajamo se tik pred žetvijo. Po vojni pa se je redno dogajalo, da je vrednost naše valute pred izvozno sezono padla. Širše plasti naroda so mnenja, da so tega krivi izvozniki, ki skušajo zmanjšati vrednost našega denarja, da zamorejo poceni založiti svoja skladišča. Opozoriti pa je treba na nekaj. Pri nas, predvsem pa v Srbiji, se je udomačila navada, da odlašajo ljudje svoja plačila v tuji valuti do časa žetve. Pred vojno je mogel človek v Srbiji obogateti na zelo enostaven način. Izposodil si je tujo valuto spomlad in jo vrnil v jeseni, ali pa je obratno kupil tujo valuto v jeseni in jo prodal spomlad. Danes pa ni več naša država izključno agrarna država in »izvozna sezona« nima več svojega nekdanjega pomena.

Oba razloga pa nista taka, da bi morala vplivati na vrednost naše valute. Dodati je treba, da je naša publika silno lahkoverna. Isti ljudje, ki danes govore o potrebi zvišanja vrednosti naše valute na 8 in še več, so drugi dan uverjeni, da ne more vztrajati niti na sedem. Ko prično padati devize, čakajo naši ljudje še na nižje tečaje, čim pa se pojavi obratna tendenca, popolnoma izgube svojo glavo.

Končno je stara znanstvena resnica, da je vrednost valute kake države odvisna od dveh glavnih činiteljev: 1. od mednarodne plačilne bilance in 2. od stanja državnih financ. Kar se tiče prvega činitelja, lahko zaznamujemo porast izvoza v letošnjem letu v primeri z lanskim za celih 30 odstotkov, ravno tako pa so letos narasli državni dohodki za 30 odstotkov.

Končno je treba spomniti tudi na obtok bankovcev. Statistika nam v tem pogledu dokazuje, da je obtok bankovcev tekom zadnjih dveh let stalno padal. Deflacijska politika se je nadaljevala tudi tekom junija. V devetih mesecih se je zmanjšal obtok bankovcev za 600 milijonov dinarjev. Inflacija pa je povzročila v različnih državah zmanjšanje vrednosti dotične valute. Pri nas pa inflacije ni in tudi nimamo razloga za inflacijsko politiko. Zakaj bi torej bil dinar manj vreden kot doslej?

Ravno tako je nezmislno trditi, da obstaja vzrok za padec vrednosti naše valute v notranje-politični situaciji. Vse stranke stoje na parlamentarnem stališču, in ako se ne sporazumejo za stvaritev skupne vlade, bo moral o sporu med njimi odločiti narod pri volitvah. Zunanja politika pa je dobra in celo boljša nego prejšnji dve leti.

Iz vsega tega je razvidno, da ni nobenega razloga za nadaljno padanje dinarja, vsled česar je finančni minister mnenja, da gre samo za prehodni pojav, ki nas ne sme nadalje vznemirjati. g Konjerejski odsek Kmetijske družbe za Slovenijo priredi ogledovanje in premojanje plemenskih konj: 24. julija Zalec, 25. julija Šmarje pri Jelšah, 11. avgusta Ormož, 12. avgusta Ptuj, 13. avgusta Spodnja Polskava, 18. avgusta Sv. Lenart v Slovenskih goricah, 19. avgusta Gornja Radgona, 20. avgusta Ljutomer, 21. avgusta Murska Sobota in 22. avgusta Dolnja Lendava.

INDUSTRIJSKO-OBRTNA RAZSTAVA V MARIBORU.

Od 10. do 28. avgusta 1924.

Rok za vpošiljanje osnutka oficijelnega lepaka podaljšan do 5. julija 1924. Razstavni odbor je razpisal za tri najboljše osnutke oficijelnega lepaka za »Industrijsko-obrtno razstavo« v Mariboru po 2000, 1000 in 500 kron. Osnutek, ki bo sprejet, se nagradi seveda še posebej. Vabimo vse zainteresirane (umetnike, slikarje itd.), da se udeležijo natečaja. Vse informacije glede besedila daje pisarna razstavnega odbora, Maribor, Grajski trg 1, telefon interurban 325. Osnutke je vpošlati zapečateni in označene samo s šifro najkasneje do 5. julija 1924.

Prijavni rok za razstavljalce poteče dne 15. julija t. l. Ako še niste poslali prijavnice, storite to takoj. Po preteku prijavnega roka se bodo prijavnice vpoštevale le še v toliko, v kolikor bo prostora na razpolago. Zato pošljite vašo prijavnico takoj!

Industrijci in obrtniki! Z naglami koraki se bliža čas otvoritve IV. mariborske Industrijsko-obrtno razstave. Stanovska zavest zahteva od vas, da pokazate na tej vaši razstavi, da ste v mariborski oblasti samostojni in neodvisni. Da se ne pustite od nikogar komandirati, kje naj vaše izdelke razstavite. Naša, ozir. vaša mariborska razstava mora biti prava manifestacija, ki naj vsem onim, ki hočejo, da postane naše mesto gorska vas, pokaže, da smo zreli in samostojni. Ja hočemo napredovati in ne nazadovati. Ne ozirajte se na umetno uprizorjeno gonjo, ki izvira iz samih osebnih ambicij in častihlepnosti. Razstavno delo se vrši s polno paro, tako, da ne bo za pravočasno otvoritev prav nobenih ovir. Za obrtnika in industrijalca pridejo le razstave v poštev, ker zainteresirani dobro vedo, da morejo le tam najti dobro in solidno izdelane proizvode. Preskrbljeno je tudi za zadostno reklamo v tu in inozemstvu. Torej udeležite se letošnje »Industrijsko-obrtno razstave« kjer morete pričakovati velik uspeh z malimi razstavnimi stroški.

Popust na železnici za razstavljalce in obiskovalce. Konzorcij letošnje razstave je naredil prošnjo na generalno direkcijo Državnih železnic v Beogradu, da dovoli popust za prevoz blaga, ki je namenjeno za razstavo in pa za obiskovalce razstave. S tem popustom bo omogočena udeležba tudi interesentom iz oddaljenih krajev.

Vse informacije glede razstave daje edino le pisarna razstavnega odbora v Mariboru, Grajski trg števil 1, telefon interurban števil 325, kamor se naj obračajo vsi zainteresirani bodisi pisмено, ustmeno ali telefonično. Za dopise naslovljene na druge osebe, ne prevzame odbor nikake odgovornosti in naj se blagovodiljo stranke obrniti edino le na gornji naslov.

Razstava vajiških izdelkov.

Kot poseben in samostojen oddelek letošnje »Industrijsko-obrtno razstave« od 10. do 23. avgusta je priključena tudi razstava vajiških izdelkov. Važnost in pomen take razstave za naš vajiški naraščaj mislimo, da nam ni treba še posebej naglašati, če pomislimo, da so ravno take razstave glavni iniciatorji, ki delajo mlademu človeku veselje do vztrajnega dela in pridnosti. Že po naravi sami je človek vedno dostopen pri kakršnikoli tekmi in je njegov cilj vselej ta, da boče biti povsod prvi, povsod hoče biti zmagovalc. Zato porabi ob taki priliki vse svoje sile in zmožnosti ter vso svojo energijo, same da doseže ta svoj zaželjeni cilj. Enako je to pri vajencu-rokodelcu, samo s to razliko, da se mora istega šele do tega privedi, mu raztolmačiti pomen in važnost tekme. Tudi razstava je tekma dela, pridnosti in zmožnosti.

Za to letošnje vajiško razstavo, obstoji sicer veliko zanimanje, vendar pa je še vseeno potrebno, da vsak mojster-obrtnik ako ima kakega zmožnega vajenca, istega opozori na letošnje razstavo, mu da priliko, da se iste kot razstavljalca udeleži. Ni treba, da vajenec izdelava za razstavo bogzna koliko predmetov, ali take predmete, ki zahtevajo dolgotrajnega dela, ali pa da je treba za te predmete veliko kapitala. Ne, tega ni treba. Vsak naj izdelava predmete za razstavo po svojih močeh in sicer tako, kakor mu čas in gnotne razmere dopuščajo.

Konzorcij razstave apelira na vse mojstre-obrtnike, da opozorijo svoje vajence na to razstavo, jim razložijo namen in pomen razstave. Vsi predmeti bodo po strokovnjakih ocenjeni, klasificirani s »prav dobro«, »dobro« in »zadostno« ter z diplomami in s srebrnimi denarnimi zneski nagradeni. Letošnja razstava mora biti istotako veličastna, kakor razstava obrtnikov in industrijcev.

Zato naj se priglasijo vsi vajenci za letošnje vajiško razstavo, ki jo vodi posebni odsek letošnje »Industrijsko-obrtno razstave« od 10. do 28. avgusta 1924. Pošljite takoj prijavnice!

g Prijavni rok za IV. Ljubljanski velesojem, ki se bo vršil od 15. do 25. avgusta t. l., kakor tudi razpoložljivi prostori se bližajo svojem koncu. Nahajamo se v resnih časih, naša država in naše gospodarstvo preživlja težko krizo. Res je, da je splošna deviza štedenja, res je pa tudi, da so vzorčni velesojemji vsled svojih obče znanih funkcij prvi poklicani blagodejno vplivati in zamašiti nastale vrzeli. To posebno, ker postanek velesojemji ni bil mogoče plod spekulativnih namerov, ampak osvojiti tudi nov konzum in s tem samemu sebi znatno pomagati, ker kdor ne raste ta pada. Ljubljanski velesojem je vsled svoje že pridobljene tradicije, dalje tudi od nasprotnikov priznane vzorne organizacije in priljubljenosti do sedaj še vedno kar najbolje uspel. Po došlih prijavih, po zanimanju kupcev, ki se že oglašajo z informativnimi vprašanji, ter po najboljšežnji propagandi, je tudi uspeh letošnjega velesojema zagotovljen. Vsled počaščenja z najvišjega mesta, s prevzetjem protektorata po Nj. Vel. kralju, se pa razvije gotovo v pravo manifestacijo slovenskega dela in pridnosti. Vsi oni, ki še niso poslali prijavnice, naj to nemudoma stori.

g Novosadska blagovna borza 2. julija. Na produktni borzi motirajo: Pšenica bačka 17 vag. 315 do 317.50, oves bački 1 vag. 285, koruza bačka 26 vag. 235 do 237.50, moka baza »0« 9 vag. 460, »0« Solum, 475, št. »2« 240, št. »5« 385, št. »6« 360, št. »7« 310. Celokupni promet 53 vagonov.

g Oficijelni kurz dinarja. Finančno ministvo je objavilo oficijelni kurz dinarja, veljaven za čas od 1. do 31. julija t. l. Kurz je tale: 1 napoleon 295 dinarjev, turška lira 328, angleški funt 359, dolar 82, 100 fr. frankov 441, 100 švic. frankov 1453, grška drahma 150, 100 italijanskih lir 356, 100 čk 243, 100 madž. K 0.10, 100 rom. lejev 36.50, 100 bolg. levov 56, 100 peset 1110, 100 holand. goldinarjev 31.000, 100 aK 0.11.60, 100 belg. frankov 383, 1 milijon poljskih mark 12.50.

g Cene kožam. Goveje kože težke kg 20 Din, lahke 16 Din, telečje kože 25 Din. Zadnje dni so cene kožam nekoliko padle.

g Produkcija sladkorne pese v naši državi. Po privatnih vesteh so izgledi letošnje produkcije sladkorne pese izredno povoljni. Ne samo, da je zasajena večja površina, temveč so tudi klimatični pogoji neobičajno povoljni za razvoj te rastline. Ako ne bo elementarnih nezgod, ki bi škodovala pesi, bo produkcija sladkorja v kampanji 1924-25 zelo obilna ter bo nad krito potrebo v državi ostala še znatna količina za izvoz.

Kaj bo z ženami in otroci ameriških priseljencev?

V zadnjem času so v javnosti krožile govorice o deportaciji žen in otrok, ki so prišli v Ameriko vsled znane sodnijske odločbe v Gottliebovem slučaju, katero je sedaj vrhovno sodišče končno razveljavilo. Radi tega so prizadete osebe bile v velikih skrbeh. Znano nam je, da se tudi nekatere družine naših rojakov nahajajo v tem položaju. Da jih pomirimo, navedemo tu, kako sedaj ta stvar stoji.

Ravno v zadnjih urah svojega zasedanja, dne 7. junija, je kongres sprejel zakon, s katerim se prihod mnogih tisoč inozemcev, ki so bili pripuščeni tekom zadnjih mesecev, napravi zakonitim. Povod k temu zakonu je dala odločba vrhovnega sodišča v Zedinjenih državah od 26. maja, s katero je bila razveljavljena odločba nižjega federalnega sodišča v Gottliebovem slučaju.

Ta sedaj razveljavljena odločba federalnega okrožnega sodišča je imela dalekosežne posledice na priseljevanje nekaterih inozemcev, ki drugače ne bi bili pripuščeni. Kakor se čitatelji spominjajo, je bil Gottlieb židovski rabinec, ki je poslal po svojo ženo in otroke. Ker je ob njihovem prihodu kvota Palestine bila izčrpana, so jih priseljeniške oblasti izključile. Rabinec se je pa zatekel na pravno pot in nižje federalno sodišče je odločilo njemu v prilog. Raztolmačilo je namreč priseljeniški zakon na ta način, da, ako je mož izvzet iz kvote, mora isto veljati tudi za njegovo ženo in nedoletne otroke. Vrhovno sodišče pa je odločbo razveljavilo, češ da je kvotni zakon v tem pogledu jasan in se sodišče mora strogo po njem ravnati brez ozira na težkoče, ki iz njega izvirajo, in brez ozira na drugačno določbo splošnega priseljeniškega zakona, ki v pogledu izjemnih priseljencev iztekovane prepovedane zone vključuje v izjemo tudi žene in otroke. Ako zakon v enem pogledu napravlja posebne olajšave za žene in otroke priseljencev, v drugem pa ne, je to pač stvar zakonodajalcev, ali sodišče ne more drugače, kot držati se izrednih določb zakona.

Z drugimi besedami: nižje federalno sodišče je reklo, da žene in otroci vsch onih priseljencev, ki so izvzeti iz kvote, smejo tudi biti čez

kvoto. Vrhovno sodišče pa je končno reklo, da to ni res, ker zakon tega ne dovoljuje.

V Gottliebovem slučaju je šlo za duhovnika, ali sodna odločba je logično vključevala tudi vse druge vrste priseljencev, ki so izvzeti iz kvote po starem kvotnem zakonu. Tikala se je torej tudi žen in otrok priseljencev, vračajočih se iz obiska v stari kraj, umetnikov, profesorjev, hišnih služabnikov itd. Radi tega je 22. decembra 1923 generalni priseljeniški komisar izdal naredbo, naj se pripustijo vse take žene in otroci, tudi če pridejo po kvoti; isto naj velja tudi za inozemske žene in otroke ameriških državljanov. Obenem pa je opozoril na to, ako vrhovno sodišče razveljavi odločbo nižjega federalnega sodišča, bo ta naredba takoj preklicana.

Vsled tega je mnogo inozemcev prišlo v Zedinjene države in bilo pripuščenih čez kvoto. Mnogo jih je pa pohitelo v stari kraj po svoje družine.

Vsled odločbe vrhovnega sodišča je priseljeniška oblast takoj preklicala zgornjo naredbo. Radi tega so žene in otroci, ki so dospeli v ameriško pristanišče po 26. maju, bili izključeni radi kvote in pridržani za deportacijo. Ali ne leto; vseh onih tisoč žen in otrok, ki so prišli v Zedinjene države na podlagi one naredbe, se je sedaj vsled odločbe vrhovnega sodišča nahajalo v takem položaju, da je bila njihova pripustitev nezakonita in so morali biti zato deportirani. Da se temu zlu odpomore, je kongres, kakor rečeno, sprejel zakon, ki legalizira njihov prihod in jim dovoljuje, da smejo ostati v Zedinjenih državah brez ozira na določbe kvotnega zakona.

Ta novi zakon se ne ozira le na one, ki so bili pripuščeni pred dnem 26. maja, marveč tudi na one, ki so prišli pred 1. julijem, ako so se pred dnem 26. maja ali vsaj tega dne odpravili na pot, misleč v dobri veri, da bodo pripuščeni vsled Gottliebove in enakih sodnih odločb. Torej žene in otroci inozemca, ki je odšel po nje v stari kraj, bodo pripuščene, ako so iz starega kraja odpotovali najkasneje dne 26. maja.

Novi zakon legalizira tudi pripustitev inozemcev, ki so bili do 7. junija pripuščeni na račun kvote poznejšega meseca, kakor tudi stalno pripušča one inozemce, ki so bili začasno pripuščeni pod »bandom« iz razloga, da bi njihova deportacija imela izredno nesrečnih posledic.

Dočim se ta zakon ozira le na žene in nedoletne otroke inozemcev, ki so odpotovali v Zedinjene države najkasneje dne 26. maja, bodo žene in nedoletni otroci ameriških državljanov pripuščeni tudi ako odpotujejo kasneje. Vsled naredbe priseljeniške oblasti bodo žene in otroci ameriških državljanov vzlic odločbi vrhovnega sodišča uživali isto izjemo iz kvote kot poprej. Drugače morajo odgovarjati splošnim priseljeniškim predpisom kot vsak drugi inozemec; le ta olajšava velja za njih, da v slučaju ozdravljive boleznii ne smejo biti deportirani, ako je mož ali oče pripravljeno plačati za njihovo zdravljenje v bolnišnici. Po novem priseljeniškem zakonu inozemska žena ameriškega državljana in njegovi otroci pod 18. letom ne bodo podvrženi kvoti.

Nove knjige

Oton Župančič: Veronika Deseniška. — Tragedija v petih dejanjih, V Ljubljani 1924, Natisnila in založila Zvezna tiskarna in knjigarna, 185 strani. Troje izdaj: »Spiošne knjižnice« zvezek št. 28, cena broš. 25 Din, vez. 32 Din. Nadalje finejša izdaja v večji obliki na finem papirju: cena broš. 52 Din, vezana v polplatno 60 Din, v celo platno 65 Din. Slednjič luksuzna izdaja v omejenem numeriranem številu 200 izvodov z lastnoročnim podpisom avtorja v elegantni vezavi v celem usnju 130 Din. Založnica Zvezna tiskarna in knjigarna se je potrudila, da je knjigo opremila dostojno in primerno njeni krasni notranji vrednosti. Posebno je ustregla naši javnosti tudi s tem, da je založila delo v raznih izdajah, v ljudski, finejši in luksuzni izdaji, tako da bo pristopna vsakomur po njegovem okusu in gospodarski sili. Vse tri izdaje so opremljene z najnovejšo avtorjevo sliko v izvrstni reprodukciji. Če katero, se to najnovejšo Župančičevo delo samo po sebi priporoča. O knjigi priobčimo daljše poročilo.

Zvezna knjigarna v Ljubljani je založila v lletni izdaji knjiček Kuža - Muca iz Fr. Milčičeve narodne pravljice »Mogočni prstan« za petje in klavir. Uglasil naš priljubljeni skladatelj Viktor Pavca. Cena notaneznim izvodom 10 Din.

Zgodovina ameriške zastave

Plemena, narodi in dežele so že od pamtiveka rabili različne znake in simbole v tej ali oni obliki. Kdaj so začeli rabiti platnene ali svilene zastave kot znak vladarstva ali naroda, ni natančno znano, ali evropski kralji v srednjem veku so bili bržkone prvi, ki so začeli rabiti zastave kot kraljevske prapore.

Prva evropska zastava, ki so jo zagledali na severo-amerškem kontinentu, je bil bržkone prapor, vihrajoč raz jambor normanske ladje; vodja Vikingov, Leif Ericson, je na svojih pustolovnih pomorskih ekspedicijah baje zadel na severo-ameriški kontinent okoli l. 1000. Druga zastava je bila ona zedinjenih držav Danske in Norveške, ko je ekspedicija, odposlana od danskega kralja Kristjana I. pristala v l. 1473 ob labradorsko obal. Ta nekoliko meglena zgodovinska dejstva mečejo precej romantično luč na prve dotike Evrope z ameriškim kontinentom. Vendarle po vsem pravu pripisujemo odkritje Amerike Kristofu Kolumbu, kajti njegova ekspedicija od l. 1492 je bila ona, ki je pretresla ves tedanji svet in odprla dobo nadaljnega razkrivanja in stalnega naseljevanja novega kontinenta.

Najstarejše stalne naselbine v Ameriki so se ustanovile pod peterimi zastavami. Te so bile zastave Angleške, Francoske, Holandske, Švedske in Španske. Prva francoska zastava, plava s tremi zlatimi lilijami, prapor burbonskih kraljev, je bila prvič nataknjena na kanadska tla po Jacquesu Cartieru. V sedanjem ozemlju Zedinjenih držav so prve naselbine bile španske, holandske, angleške ali švedske.

Prvo angleško zastavo je razobesil John Cabot l. 1497. To je bila bela zastava z rdečim križem sv. Jurija, kakršno še vedno rabl angleška vojna mornarica. Radl obširne rabe angleške zastave v severo-ameriških kolonijah je zanimivo pokazati na vpliv, ki ga je imela na razvoj ameriške zastave. Križ sv. Jurija je ostal prapor angleški do l. 1707, ko so sprejeli sedanjo rdečo zastavo in dodali škotski križ sv. Andreja, da se označi ujedinjenje s Škotsko. L. 1801 pa je bil še dodan križ Sv. Patrika radi ujedinjenja z Irsko.

Henrik Hudson je l. 1609 odkril veliko newjorško reko, ki se po njem imenuje; z droga njegove ladje »Polumesec« je plapolala zastava nizozemske republike. Ta zastava je ostala v sedanjem New Yorku do l. 1664, ko jo je nadomestila angleška zastava.

L. 1638 je bila ustanovljena švedska kolonija ob reki Delaware. Švedska zastava, rumeni križ na plavem polju, je tam ostala do l. 1655.

Prva španska zastava v ameriških vodah je bila ona, ki jo je prinesel Kolumbus l. 1492. Ali v severno Ameriko je špansko zastavo prvič razobesil Ponce de Leon, ki je l. 1513 odkril Florido, in španska zastava je tu ostala do l. 1763, ko je Španska odstopila Florido Angleški. Dvajset let kasneje se je Florida povrnila v špansko last in španska zastava je zopet tam zavladala, dokler je ni l. 1821 nadomestila ameriška zastava.

V drugih naselbinah so prevladovali angleški kolonisti in ti so popolnoma naravno rabili angleško zastavo pri svojih slavnostih in obredih. Ali že od l. 1700 se pojavlja nekaj neodvisnosti, ko se začnejo rabiti čim dalje bolj razne kolonialne zastave. New England, ki je l. 1686 bila sprejela kot zastavo »ujedinjenih novo-angleških kolonij« zastavo s križem sv. Jurija, rdečim na belem polju, in s kraljevsko krono in kraljevim monogramom sredi križa, je že l. 1704 uvedla v rabo zastavo, kjer ni bilo več krone, marveč se je v enem kotu nahajala velika smreka. Kača-klopatača je bila priljubljen znak raznih kolonij. Skoraj vsaka kolonija in dostikrat vsak regiment je imel svojo posebno zastavo.

Vse te predhodnice so zvezane z zgodovino zastave »zvezd in prog«. Obrisi ameriške zastave ni izvirno ameriška ideja. Že l. 1704 so ladje angleške trgovske kolonialne družbe English East India Company nosile zastavo, v kateri je bilo trinajstero prog, zaporedno rdečih in belih, s križem sv. Jurija v kotu.

Nekateri so mnenja, da so morda proge in zvezde v Washingtonovem grbu narekemale obrisi sedanje zastave. Zastava philadelphijskega konfederalizma, ki je bila prvič razobešana l. 1775, je prvi znani primer ameriške rabe prog v zastavi. Te proge so morda narekemale zastavo, ki jo je Washington razobesil v Cambridge, l. 1776. To je bila prva zastava, ki je označevala ujedinjenje vseh kolonij. Obstojala je iz trinajstere zaporedno rdečih in belih prog z združenima križema sv. Jurija in sv. Andreja v kotu. Ta zastava je torej označevala ujedinjenje kolonij, ali obenem tudi kolonialno zvezo z Angleško. Neodvisnost ni bila še proglašena, ker pa je ta zastava označevala začetek narodnega obstoja in ujedinjenja in

ona ostala zastava revolucije, dokler ni »kontinentalni kongres« sprejel »Stars and Stripes« kot zastavo Zedinjenih držav.

Zastava je ostala v tej obliki do 1. maja 1795, ker leto poprej sta Vermont in Kentucky kot polnovredni državi bili sprejeti v zvezo in sta se zato k zastavi dodali dve novi prog in dve zvezdi. Poprej se ni predvideval tak porastek Unije in zato je bilo treba posebnega zakona, ki je določil petnajst prog in petnajst zvezd za zastavo.

V taki obliki je zastava ostala za nadaljnjih 23 let. To je bila zastava, ki je vihrala tekom vojne z Angleško l. 1812 in v katero je zrl Francis Scott Key ob bombardiranju Forta Mc. Henry, ko je pisal pesem »Star Spangled Banner«, sedanjo ameriško himno.

REMINGTON

Mod.
12.

Brezsilni
ameri-
kanski
pisalni
stroj.

FRANC BAR, LISBONA

CANKARJEVO NABREZJE 5. TEL. 407

Bogata zaloga vseh v to stroko spadajočih potrebščin.

Koncem leta 1817 je bil imenovan poseben osek kongresa, ki naj pretresuje, da-li ne bi bilo umestno spreminiti obliko ameriške zastave. Ako bi se za vsako novo državo morala dodati po ena nova prog in zvezda, bi oblika zastave kmalu postala nemogoča; rešitev se je videla v tem, da se zastava povrne k izvorni obliki trinajststoričnega prog. In tako je kongres dne 4. aprila 1818 sklenil, da število prog bodi omejeno na trinajst, predstavljajočih trinajststorično izvornih zveznih držav, in da se za vsako novo državo doda po ena nova zvezda. Ta zakon je še vedno veljaven in tako ima sedanja zastava trinajst prog in 48 zvezd.

Dne 14. junija t. l. je bila 147. obletnica, kar je bila zastava zvezd in prog sprejeta kot narodni znak; 14. junij se vsako leto praznuje kot »Flag Day«. Prva zvezdnata in progasta zastava leta 1777 je navduševala tri milijone ljudi, borečih se za svobodo. Mala je bila tedaj zveza, uboga in zaničevana od tedanjih velesil; evropski mogočniki so se s prezirnom posmehovalni svojati preko morja, ki se drzne vladati sami sebi, in prorokovali so hiter in žalosten konec takega dozdevno blaznega eksperimenta. Ali vera v končni uspeh eksperimenta politične demokracije je vzdrževala mali narod v svoji borbi. Od tedaj so se milijoni in milijoni ljudi, zatirancev iz vseh dežel in takih, ki so bili manj zatirani razen po gospodarskih razmerah, moški in ženske čvrste srca in delavnih rok, jasnega uma in krepkih mišic, odločni in pustolovni, priselili iz prekmorja in se pridružili starejšim Američanom v osvajanju zapada, veliki ameriški epopeji. Zastava, ki je pred 150 leti plapolala nad malim, revnim in zaničevanim narodom, je danes znak mogočne republike 130 milijonov ljudi, raztezajoče se od oceana, najbogatejše zemlje na svetu. Tak hitri razvoj, ki mu ni para v zgodovini, je zasluha vseh vernih sinov in hčer republik brez razlike na njihovo narodnost in izvir, ki so orali ledino in pretvorili divji kontinent v zemljo napredne civilizacije in so s svojim trudom in delavnostjo prispeli k sedanjemu napredku in bogastvu te zemlje. V njihovem trudu se zrcali udanost za ono, kar predstavlja ameriška zastava.

Lastnik: Konzorcij »Rad. Glasnika«.

Urednik: Ivan Podržal.

Odg. urednik: Ivo Kisovec.

Tiska »Zvezna tiskarna«.

Koroške pravljice

Rabeljsko jezero

Komu, ki pozna slovensko pesništvo, sta neznan Osojsko in Rabeljsko jezero. Četudi bi sicer ničesar ne bil slišal o Koroški? A. Aškerc je pesniško obdelal zgodovinsko pripovedko o Mutcu Osojskem, ki je preživel ob lepem in tihem Osojskem jezeru devet let. S. Gregorčič pa nam je v pesniški obliki podal pravljico o nastanku mirnega in samotnega Rabeljskega jezera.

Izmed večjih jezer, ki ležijo v slovenskem ozemlju Koroške ali ob robu slovenske Koroške (Osojsko jezero), je najmanjše Rabeljsko jezero. Medtem ko obsega mogočno Vrbsko jezero 21.6 kvadr. km, Osojsko jezero 10.7 kvadr. km, idilično Baško jezero 2.3 kvadr. km, toplo Klopinsko jezero 1 kvadr. km, znaša površina Rabeljskega jezera samo pol kvadr. km.

Rabeljsko jezero leži samotno in spokojno med visokimi gorami 2 uri od Trbiža v Karnalski dolini.

Poslušajmo pravljico. Pred davnimi, davnimi leti je stala v kotlu, ki ga zdaj napolnjuje jezero, prijazna vasica. Okrog vasice so se razprostirale njive in travniki, ki so vaščanom dajali obilni pridelek, tako da so bili le-ti dokaj imoviti. Dobro se jim je godilo in živeli so brez skrbi. Zato pa so izgubili vsak čut za stisko in potrebo svojega bližnjega in postali so ošabni in trdosrčni. Če je potrkal siromak na njihova vrata, so ga brez usmiljenja odslonili, namesto z darovi so ubožcem postregli s psovkami in jih trdosrčno podil iod hiše.

Nekega večera je prišla v va uboga, neznan ženska z malim, ljubkim detetom v naročju. Bila je lačna in bedna in brez strehe in je iskala prenočišče za se in za dete. Hodila je od hiše do hiše proseč usmiljenja, pa povsod so zapirali vrata pred njo in jo za namerček še obkladali s posmehljivimi besedami.

Prehodila je celo vas in je stala zdaj, vsa obupana in žalostna ysed neusmiljenosti vaščanov, zunaj na prostem in se je tresla od gladu in mraza in ni mogla niti nedolžnega deteta obraniti pred vetrom in dežjem. »Jaz pač zaslužim, da me podijo naprej,« je tožila, »a kaj je zagrešilo ubogo dete, da mora trpeti tako bedo?« Svitle solze so ji vrele iz oči, a njena tožba je prodrla do nebes.

Že je hotela prenočiti pod milim nebom, ko je zunaj vasi zagledala samotno hišico in se je s tesnim srcem napotila proti nji. Boječe je potrkala na duri, iz hiše je stopil sivolasi starček in je usmiljeno sprejel bedno ženo z detetom pod svojo streho.

Pogostil jo je, kolikor je mogel in ji pripravil ležišče.

Tedaj je naenkrat nastala silna nevihta, Grmelo in bobnelo je med gorami, da se je zemlja tresla in med blikom in gromom, je deževalo v potokih na trdosrčno vas. Zdelo se je, da hočeta nebo in zemlja razliti svojo jezo nad neusmiljene ljudi. Ko se je starček drugo jutro prebudil, je bilo slamačito ležišče neznanino prazno. Izginila je brez sledu. Vihar je ponehal, vsenaokrog je vladal velik mir in tihoča. A kako se je starček začudil, ko je stopil pred vrata in videl pred seboj povsod samo vodo. Izginila je vasica, ostala je samo njegova hišica in gledala iz vode. Bridke solze uboge žene so ganile Boga, da je poslal nad trdosrčne ljudi tako strašno kazen. Še dandanes se vidi na malom otoku sredi jezera koča onega starega ribiča in pripoveduje se, da se sliši v božični noči iz jezera tiho žalovanje in otožno zvonjenje.

Radič povečuje zasluge g. Pašca in radikalne stranke.

Ruski tisk
*
RUSSKAJA PECATJ

D. Z. O. Z.
K R Š K O

ima na zalogi vse vrste

RUSKIH KNJIG

kakor beletristične, znanstvene, šolske in otroče, velika zaloga not, lastnih izdaj. - Posebna biblioteka je ruski čitajoči publiki za malo odškodnino na razpolago.

Kataloge pošiljamo brezplačno.

Cene znatno znižane! .: Plačljivo tudi v mesečnih obrokih!

SPLOŠNA KNJIŽNICA

	Broš.	Vez.
Št. 1. I. Albreht: Ranjena gruda, izvorna povest, 104 str.	Din 12-	Din 17-
2. Rado Murnik: Na Bledu, izvorna povest, 181 str.	" 16-	" 22-
3. I. Rozman: Testament, ljudska drama v 4 dej., 105 str.	" 12-	" 17-
4. Cvetko Golar: Poletno klasje, izbrane pesmi, 184 str.	" 20-	" 26-
5. Fran Milčinski: Gospod Fridolin Žolna in njegova družina, veselomodre ertice I., 72 str.	" 8-	" 13-
6. L. Novák: Ljubosumnost, veseloigra v 1 dejanju, poslovenil dr. Fr. Bradač, 45 str.	" 6-	" 11-
7. Andersenove pripovedke. Za slovensko mladino priredila Utva, 111 str.	" 12-	" 17-
8. E. Gaboriau: Akt št. 113, roman, poslov. E. V., 536 str.	" 22-	" 28-
9. Dr. Fr. Veber: Problemi sodobne filozofije, 347 str.	" 24-	" 30-
10. I. Albreht: Andrej Ternouc, reliefna karikaturna, 55 str.	" 6-	" 11-
11. Pavel Golia: Peterčkove poslednje sanje, božična povest v 4 slikah, 84 str.	" 12-	" 17-
12. Fran Milčinski: Mogočni prstan, narodna pravljica v 4 dejanjih, 91 str.	" 12-	" 17-
13. V. M. Garšin: Nadežda Nikolajevna, roman, poslovenil U. Zun, 112 str.	" 10-	" 15-
14. Dr. Karl Engliš: Denar, narodno-gospodarski spis, poslovenil dr. Albin Ogris, 236 str.	" 26-	" 32-
15. Edmond in Jules de Goncourt: Renée Mauperin, roman, prevel P. V. B., 239 str.	" 15-	" 21-
16. Janko Samec: Življenje, pesmi, 112 str.	" 15-	" 20-
17. Prosper Mérimée: Verne duše v včah, povest, prevel Mirko Pretnar, 80 str.	" 9-	" 14-
18. Jaroslav Vrhlicky: Oporoka lukovškega grajščaka, veseloigra v 1 dejanju, poslovenil dr. Fran Bradač, 47 str.	" 6-	" 11-
19. Gerhart Hauptmann: Potopljeni zvon, dramatska bajka v 5 dejanjih, poslovenil Anton Funtek, 124 str.	" 16-	" 22-
20. Jul. Zeyer: Gompachi in Komurasaki, japonski roman, iz češčine prevel dr. Fran Bradač, 154 str.	" 14-	" 20-
21. Frid. Žolna: Dvanajst kratkočasnih zgodbic, II., 73 str.	" 8-	" 13-
22. L. N. Tolstoj: Kreutzerjeva sonata, roman, poslovenil Fr. Pogačnik	" 14-	" 20-
23. Sophokles: Antigone, žalna igra, posl. C. Golar, 60 str.	" 9-	" 14-
24. E. L. Bulwer: Posledni dnevi Pompejev, I. del	" 30-	" 36-
25. E. L. Bulwer: Posledni dnevi Pompejev, II. del (v tisku)	" 12-	" 17-
26. L. Andrejev: Črne maske, drama, poslov. Jos. Vidmar, 82 str.	" 12-	" 17-
27. Fran Erjavec: Brezposelnost in problemi skrbstva za brezposelne, 80 str.	" 12-	" 17-
28. O. Župančič: Veronika Deseniška, tragedija v 5 dej. 185 str. broš	" 25-	" 32-

Znanstvena zbirka (veliki 8° format)

Št. 1. Dr. L. Cermelj: Boškovičev nauk o materiji -- prostoru -- času v luči relativnostne teorije, 52 str.	" 16-	" 23-
---	-------	-------

Za vsak zvezek je računati po Din —80 poštne in odpravnine.

Naročila sprejema **Zvezna knjigarna v Ljubljani, Marijin trg 8.**

Ne kupujte netočnih in dragih VOZNIH REDOVI

Dobi se

v vseh knjigarnah in trafikah po vsej Sloveniji najbolj priljubljen

VOZNI RED

vseh železn., poštних in avtomob. prog v Sloveniji s kurzno karto.

Sestavljen po najnovejših podatkih

Cena

samo **8 Din.**

Preprodajalec popust kot pri zadnji izdaji

Naročila sprejema

Zvezna tiskarna in knjigarna, Ljubljana

WOLFOVA ULICA 1

Najcenejše nove in rabljene

pisalne stroje

v specialni mehanični delavnici za popravo pisalnih računskih, razmnoževalnih in kopirnih strojev.

Ludvik Baraga, Ljubljana,
Šelenburgova ulica 6.11.

Barvne trakove, karbon-indigo papir ter vse druge potrebščine. Pisarniška oprema vedno v zalogi.

1. zelo močni
2. krasna oblika
3. lahka hoja
4. nizke cene

imajo čevlji veletrgovine

R. Stermecki, Celje

s klinci podbite čevlje iz kravine, teletine in boksa izdelajo domači čevljarji.

Cenik zastoj. Trgovci engros cene.

Somišljeniki, razširjajte „Radikalni Glasnik“!